

1 Het Architectonisch Geheugensysteem

Het in herinnering halen van afgelegde sporen, al is het maar van de voordeur naar de keuken, is kennelijk een manier om je gedachten te ordenen en een verhaallijn vast te houden. Het lijkt logisch, zo logisch dat het al eerder bedacht moet zijn. Dat is ook zo.

Het toeval moet altijd een handje geholpen worden, in dit geval door mijn buurman, handelaar in tweedehands boeken. Hij beantwoordt mijn vraag zonder aarzelen met een greep in een doos naast hem en overhandigt mij het boek van Frances Yates, de geheugenkunst. Een geweldig boek. In de eerste hoofdstukken lees ik het volgende.

Het uitgangspunt van de geheugenkunst bestaat daaruit dat je om je geheugen te trainen, plaatsen kiest en een beeld vormt van de zaken die je wil onthouden. Je moet beelden op die plaatsen op zo een manier opslaan dat de rangorde van de plaatsen overeenkomt met de rangorde van de zaken en dat de beelden van de zaken verwijzen naar de plaatsen zelf (!).

Om vat te krijgen op de algemene principes van deze *mnemo* techniek, moet je een reeks loci of plaatsen in het geheugen prenten. Ik zal omreden van dit verhaal alleen de architectonische invulling van deze techniek geven. Dit is overigens ook de gebruikelijke methode in de klassieke retorica.

Wanneer je een reeks plaatsen in je geheugen wilt formeren, neem je bijvoorbeeld een gebouw in gedachten. Het is aan te bevelen een ruim en ge-varieerd bouwwerk te nemen, met een duidelijke en logische sequentie van ruimten, kenmerkende typen en aangevuld met objecten en decoratie. Het spreekt voor zich dat uniformiteit en eindeloze herhalingen verwarring in de hand werkt. De beelden (*formae*) waarmee je de ervaring of het

verhaal moet onthouden zet je vervolgens, in gedachten, op plaatsen in het gebouw dat je in het geheugen hebt geprent. Hierna bezoek je, zodra je de feiten weer voor de geest wilt roepen, al deze plaatsen om beurten en vraagt de verschillende depositio's van hun bewakers terug.

Het werkt in praktijk zo: je neemt een gebouw in gedachten en parkeert de verschillende delen of hoofdstukken in verschillende ruimten. Nu leg je associatieve linken tussen de verhaallijn en objecten of ornamenten. Wanneer je het verhaal begint, stap je, in gedachten, het gebouw binnen en wandelt er tijdens het verhaal doorheen. Je gaat telkens van de ene ruimte naar de andere en in de ruimte zelf maak je een rondgang langs de objecten of ornamenten. Het is mogelijk op deze manier complexe verhalen met veel details gestructureerd en volledig over te brengen.

Je zou de klassieke redenaar kunnen voorstellen als iemand die in zijn verbeelding door zijn geheugengebouw beweegt terwijl hij zijn redevoering houdt, en van de in zijn geheugen geprente plaatsen de beelden wegneemt die hij daar heeft neergezet.

De plaatsen (*loci*) moeten met veel zorg worden gekozen. Hun structuur en onderling verband zijn belangrijk, want ze kunnen telkens weer gebruikt worden. De loci blijven in het geheugen, terwijl de verschillende reeksen geheugenbeelden komen en gaan. Er zijn uitgebreide criteria voor deze geheugenplaatsen, waaronder de afstand die ze tot elkaar moeten innemen, hun grootte en vorm, verlichting en kleur. Zo is het nuttig elke vijfde locus een herkenningsteken te geven. Bij elke tiende locus een beeld neer te zetten of een plek te kiezen die niet door al te veel mensen bezocht wordt. Te veel passanten verzwakken je indrukken. De

locatie moet zich in maat tot je kunnen verhouden, is zij te groot dan vervagen de beelden, is zij te klein dan kan de rangschikking te onoverzichtelijk worden, enzovoorts.

De beelden worden volgens gelijke criteria gekozen. Er zijn twee soorten beelden, namelijk voor 'dingen' (*res*) en beelden voor woorden (*verba*). Dat wil zeggen dat een geheugen voor dingen, beelden maakt die aan een argument, een idee of een ding doet denken. Het geheugen voor woorden moet beelden vinden die aan elk afzonderlijk woord doet denken. Er bestaat een duidelijk psychologische verklaring voor de keuze van de beelden. Sommige beelden werken en andere niet. Emotionele indrukken, ongewone eigenschappen en grillige vormen zijn goede geheugenbeelden.

We gaan terug naar de queeste van de Held. Het is aardig aan te nemen dat door ervaringen aan locaties te koppelen er een artificieel geheugen getraind kan worden. Zou het zo zijn dat de ervaring van een lokatie geschiedenis oplevert?

Wat er in feite gebeurt in het architectonisch geheugensysteem is een bestaand onderhuids mechanisme, van het bewust inzetten. Het is alsof ik terugdenkend aan mijn reis, mijn verandering in de tijd koppel aan de omgeving. Maar waarom is het juist die open plek in het bos, of brug die een moment in het proces markeert?

Wat dit voor waarden zijn valt te onderzoeken, bijvoorbeeld over hoe deze symbolen in het geheugen functioneren.

BRAGA

Negende stantie: Jezus valt voor de derde maal onder het kruis.

Jezus gaat door de poort, waar hij in de vorige stantie de wenende vrouwen ontmoette. Op het moment dat hij de poort uitkomt ziet hij voor zich de heuvel Golgotha. Op dat moment wordt diep van binnen in hem duidelijk waarheen de kruisweg zal leiden. Dan valt Jezus lang uit onder het kruis. Met het hoofd op de grond.

De negende stantie is het moment van zien en weten. Terwijl in de vorige staties bij elke stap het vertrouwen en overgave gevraagd werd zonder dat duidelijk was waarheen het pad zou leiden - waar het pad van de kruisweg van Jezus zou leiden en waar ons pad ons zou voeren - komt nu het eind van de opdracht duidelijk in zicht. Dat is het moment waarop Jezus valt. Zijn lichaam is op. In die zin kunnen we zeggen dat de persoonlijkheid op is, hoewel dat niet helemaal goed uitgedrukt is. In het innerlijk besef van de opdracht valt er gewoon niets meer overeind te houden. We zouden kunnen zeggen dat dit het moment is waarop de hoogste geest tot de aarde doordringt. De hoogste geest in de vorm van het besef van de opdracht. Tot nu toe stond tot op zekere hoogte het besef er nog tussen. De negende stantie is het moment dat de persoonlijkheid open gaat voor de ziel en de geest.
uit: Staties van de Kruisweg, Vromans & van Straaten

